

Koncepce činnosti Ústavu dějin umění AV ČR, v. v. i., na léta 2023–2027

Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i. (ÚDU AV ČR) je veřejnou výzkumnou institucí, zásadním způsobem přispívající k poznání a ochraně evropských kulturních hodnot. Jeho hlavní náplní je systematický výzkum dějin a teorie výtvarného umění, včetně architektury, urbanismu, výtvarné kritiky, oborové historiografie, estetiky a památkové péče, dějin a teorie hudby a zajištění uměleckohistorického topografického výzkumu. Především základní, ale i aplikovaný výzkum je realizován v širokém časovém rozmezí od středověku do současnosti, dotýká se jak českého, tak světového umění a je založen na spolupráci s ostatními pracovišti AV ČR, vysokými školami a dalšími domácími i zahraničními institucemi. ÚDU AV ČR se snaží přispět i k budování české oborové infrastruktury.

ÚDU AV ČR je spoluzakládajícím členem sdružení RIHA – mezinárodní asociace výzkumných institucí v oboru dějin umění. Dosažené výsledky ÚDU AV ČR, jejichž kvalita odpovídá evropskému standardu, zvyšují nejen úroveň poznání a vzdělanosti, ale mají i nezastupitelnou roli v praxi.

Hlavní úkoly:

- udržet špičkovou kvalitu výzkumu a jeho výsledků
- rozvíjet mezinárodní spolupráci
- řešit mzdovou politiku
- řešit situaci s nedostatkem prostor

Výzkumné priority ÚDU AV ČR

Výzkumné priority ÚDU AV ČR definují hlavní směry bádání instituce. Pracoviště usiluje o to, aby dosažené výsledky nejen posouvaly hranice současného poznání, ale měly i přímý dopad do společnosti (děje se tak například u uměleckohistorické topografie nebo výzkumu dějin a teorie památkové péče). Důležitá je v tomto ohledu, a v dnešní době zvláště, role kulturního dědictví při formování národních, sociálních a jiných typů identit, které ovlivňují společenskou sounáležitost v rámci různých typů společenství. ÚDU AV ČR také využívá kritický potenciál oborů dějin umění a muzikologie k odkrývání a interpretaci společenských mechanismů, založených na různých typech ideologických konstrukcí, hierarchií a nerovností.

Tyto akcenty jsou určitým způsobem přítomny ve všech následujících výzkumných prioritách:

1/ Umělecké dílo a jeho materialita

Výzkum cílí na zkoumání materiálové podstaty uměleckých děl. Těžiště spočívá v několika oblastech, jejichž aktuálnost vyplývá z oborové praxe. Jedná se o využití moderních exaktních analytických metod v základním a aplikovaném výzkumu v oboru dějin umění, památkové péče a restaurování a o rozvoj nových metod technologického průzkumu a prezentace. Jako báze výše zmíněného výzkumu pro specialisty, státní správu i nejširší veřejnost slouží topografický výzkum ústavu. Z materiálového hlediska zkoumáme i roli reprodukce v procesu vytváření, distribuování, dokumentování, ochrany a uchovávání uměleckých děl. V dalších souvisejících tématech se věnujeme materialitě textového doprovodu uměleckých děl, včetně rozvoje epigrafiky jako pomocné vědy dějin umění, materialitě hudebního zápisu a zvukového záznamu jako základu pro naše kritické edice hudebních děl.

2/ Vizuální a hudební kultura ve společensko-historickém kontextu

Výzkum je zacílen na interpretaci výtvarné a hudební kultury v širokém kontextu sociálních vztahů v jejich dějinné situovanosti. Těžiště leží ve zkoumání ustavování a proměn specifických funkcí uměleckého díla jako kultovního předmětu, místa paměti, prostředku sociální reprezentace, propagandy, didaktické pomůcky, estetického stimulu, investice apod. Zájem je koncentrován rovněž na síť vztahů, v níž se umělecká díla nalézají a která propojuje jednotlivé zainteresované aktéry: tvůrce, objednavatele, interprety, recipienty, diváky, uživatele, kritiky, sběratele a obchodníky. Důraz je kladen na dynamický charakter výtvarné a hudební kultury, který se projevuje zejména neustálou proměnou idejí, témat, řešení, děl i aktérů. Konkrétní badatelská témata této priority jsou mj. sběratelství a mecenát, provenienční výzkum, marginalizované a opomíjené aspekty výtvarné a hudební kultury, genderově orientovaná tematika a vztah umění a médií.

3/ Kritika a teorie umění

Výzkum se soustřeďuje na reflexi kritiky a recepce výtvarných a hudebních děl, uměleckých výstav, koncertů a hudebních představení, které jsou součástí procesu komunikace, v němž se utváří význam díla. Kritika je sledována na pozadí proměňujících se komunitních, národních i transnacionálních narativů a ve spojitosti s pohledem dobového recipienta. Zároveň ji reflektujeme v rámci komplexnějšího soustředění k počátkům a procesu formování dějin

umění a muzikologie jako moderních uměnovědných disciplín. Ve výzkumu dějin a teorie obou oborů sledujeme jejich vztah k poznatkům a přístupům dalších humanitních a společenských věd (historie, filozofie, ad.), k dobovému společenskému, politickému a duchovnímu kontextu střední Evropy i k ryze současným problémům a fenoménům dnešního světa. Edičně zpřístupňujeme interpretace umění vnímané v domácí historiografii oboru jako významné, vydáváme a komentujeme teoreticky a metodologicky podnětné texty.

4/ Sítě, infrastruktury a instituce

Proměnu paradigmatu a nové infrastrukturní formy a možnosti přináší digitální věk. Zajímá nás metoda a aplikované využití nástrojů digital humanities ve výzkumu, dokumentaci i popularizaci, usilujeme o rozšíření spolupráce s technickými obory. Za zvlášť důležité považujeme zprostředkování umění ve virtuálním prostoru, včetně vynášení dat do prezentačních forem (plány, mapy, interaktivní 3D modely jednotlivin, celků, kontextů) a pokročilé formy propojení s databázovými zdroji českých i zahraničních institucí (International Image Interoperability Framework, Getty Union List of Artist Names), využití dat ke kvalitativním a kvantitativním analýzám atd. (např. inventariarudolphina.com, projekt Matrix fotomechanických reprodukcí). Budování nových sítí vyžaduje i reflexi oborových sítí v minulosti. Proto sledujeme myšlení o umění také jako součást sítě vztahů a interakcí aktérů v lokálním, národním i transnacionálním kontextu (např. zpracování korespondenčních korpusů významných historických aktérů). Jako uzlové body takových sítí chápeme instituce a další protagonisty uměleckého provozu (akademická a univerzitní pracoviště, galerie a koncertní sítě, výstavy a hudební festivaly) a z tohoto pohledu se zabýváme jejich historií.

Mezinárodní spolupráce

Mezinárodní spolupráce je pro ÚDU AV ČR klíčová a je proto rozvíjena na různých rovinách. Pracoviště se pravidelně účastní zasedání sdružení RIHA a podílí se na vydávání časopisu RIHA Journal. Jako poradní orgán ředitele využívá sedmičlenný mezinárodní poradní sbor, složený z významných zástupců/kyň oboru. Nejčastějším příkladem mezinárodní spolupráce jsou výzkumné projekty, realizované společně s badateli a badatelkami ze zahraničních institucí. Tento typ spolupráci je nutné podporovat, současně je třeba pokusit se o nalezení nových dlouhodobějších projektů řešených na bázi institucionální kooperace se zahraničními subjekty.

Je nadále nutné spolupracovat se zahraničními badateli/kami v rámci organizování přednášek, mezinárodních konferencí, workshopů a letních škol. Ústav bude mezinárodní spolupráci rozvíjet i prostřednictvím Josef Dobrovský Fellowship, Programu podpory perspektivních lidských zdrojů – Mzdové podpory postdoktorandů na pracovištích AV ČR a vlastní personální politiky.

Strategie AV 21

Programy Strategie AV 21 s heslem „špičkový výzkum ve veřejném zájmu“ jsou účinným nástrojem podpory řešení mezioborových projektů a zpřístupňování kvalitních vědeckých výsledků širšímu publiku. ÚDU AV ČR je v roce 2023 zapojen do řešení tří programů: Anatomie evropské společnosti, Odolná společnost pro 21. století a Město jako laboratoř změny. Ve střednědobém výhledu budou zaměstnanci a zaměstnankyně ústavu usilovat o průběžné zapojení do dalších programů a současně o podání nového programu, věnovaného moderním analytickým metodám v základním a aplikovaném výzkumu humanitních a společenských věd. Užší spolupráce s vědami o živé a neživé přírodě by přitom měla být jedním z obecnějších cílů.

Nakladatelská a vydavatelská činnost

ÚDU AV ČR bude usilovat o provozování vydavatelské činnosti ve stávajícím rozsahu. Prioritou zůstávají periodika: čtvrtletníky *Umění/Art* a *Hudební věda*, ročenka *Studia Rudolphina* a spolupráce při vydání časopisů *Convivium* a *RIHA Journal*. Knižní ediční plán nakladatelství Artefactum zůstává v kompetenci mezinárodní ediční rady a bude reflektovat především publikační aktivity zaměstnanců/kyň ÚDU AV ČR. Z edic ÚDU AV ČR budou pokračovat řady *Fontes historiae artium*, *Epigraphica et Sepulcralia*, *Monumenta Bohemiae et Moraviae* a *Academus Edition*. Nakladatelství má zajištěnou distribuci pomocí českých distribučních sítí, e-shopu a účtu amazon, publikování online probíhá v režimu open access. Z hlediska zahraniční distribuce se ukázala účinná vydavatelská spolupráce s nakladatelstvím Karolinum, která bude pokračovat.

Zpřístupňování informačních a dokumentačních zdrojů a knihovních fondů

Hlavním úkolem Knihovny ÚDU a Muzikologické knihovny ÚDU je akviziční činnost, podporující výzkumné projekty, a služba veřejnosti. Výchozím cílem Knihovny ÚDU v roce 2023 je dokončení projektu retrospektivní konverze lístkového katalogu monografií a seriálů. Elektronický katalog je základem pro navazující aktivity knihovny v rámci veřejných informačních služeb ve formátu souborných katalogů a databází. Jednou z priorit pro následující období je účast v Národním programu ochrany knihovních fondů. Knihovna ÚDU vytvoří plán ochrany stávajícího knihovního fondu ÚDU a zapojí se do sdílených elektronických databází. Muzikologická knihovna ÚDU bude vedle běžné agendy zpracovávat přírůstky, které byly v roce 2022 získány darem od dědiců prof. M. H. Schmidy z jeho soukromé knihovny, a v případě úspěšné žádosti o podporu pokračovat v rekatologizaci gramodesek.

Bibliografická pracoviště Knihovny ÚDU a Muzikologické knihovny ÚDU navážou na dosavadní poskytování informační podpory badatelům a badatelkám a budou pokračovat v evidenci výzkumné činnosti ústavu v databázích ASEP a RIV. Bibliografické pracoviště Knihovny ÚDU bude fungovat jako technická a informační podpora pro přidělování trvalých identifikátorů. V následujícím období se jeho činnost zaměří na tvorbu a rozvoj oborové analytické bibliografie, která v ČR pro dějiny umění dosud chybí. V dalším výhledu by měla databáze absorbovat údaje z lístkové bibliografické kartotéky ÚDU. Úkolem bibliografického pracoviště Muzikologické knihovny ÚDU bude i nadále kromě podpory provozu knihovny shromažďování veškeré aktuální české muzikologické produkce, její analytické zpracování pro muzikologickou bibliografickou databázi a databázi českých článků ANL a také její zpracování do podoby tištěných výročních bibliografických soupisů, vycházejících v oborovém periodiku *Hudební věda*.

Obě knihovny a jejich bibliografické pracoviště budou usilovat o udržitelnost a spolupráci s oborovými knihovnami, paměťovými institucemi a profesními organizacemi.

ÚDU AV ČR bude i v budoucnu uchovávat, zpracovávat a ve standardním badatelském režimu zpřístupňovat evropsky významné sbírky obrazové dokumentace, uměleckých děl a fondů archivní povahy, jejichž rozsah je mezi ústavy AV ČR výjimečný. V letech 2023–2027 posílí stávající online prezentaci sbírek formou veřejně přístupných databází, evidenčních pomůcek i strukturovaných digitalizátů vybraných částí fondů, kde bude využívat cílených dotačních titulů ze strany AV ČR a dalších poskytovatelů. V roce 2023 započne oddělení

dokumentace s postupným zapisováním vybraných konvolutů materiálu do Centrální evidence sbírek muzejní povahy MK ČR. Přestože ÚDU AV ČR není sbírkotvornou institucí, bude pokračovat v omezeném doplňování sbírek, především pak na bázi přijímání pozůstalostí osobností oboru dějin umění a akceptace darů jiného relevantního materiálu. Pro základní ošetření sbírek ÚDU AV ČR bude využíván restaurátorský ateliér, který se bude pokoušet rozvíjet činnost i na metodické a edukativní bázi.

Fototéka a fotoateliér se v příštích letech budou zaměřovat na digitalizaci fondů, zejména diapozitivů, náchylných k degradaci. Fototéka bude usilovat o podporu grantů a dotací na tuto činnost a také o zveřejnění co největší části fondů online. Zároveň bude nadále shromažďovat, spravovat a ochraňovat fotografie uměleckých děl a architektury a poskytovat odborný i administrativní servis badatelské veřejnosti. Počítá se se zvýšeným zapojením dobrovolníků a stážistů, využívaných zejména pro zpracování a evidenci dosud nezpracovaných fondů a pro dílčí doplňování databáze.

Fotoateliér se bude věnovat digitalizaci fondů ÚDU AV ČR a zároveň bude dokumentovat umělecká díla a architekturu přímo v terénu. Fotoateliér se bude snažit o neustálý technologický rozvoj, tak aby byla zaručena co nejvyšší profesionální kvalita všech výstupů. ÚDU AV ČR bude usilovat o provozování, rozvoj a udržitelnost veřejně přístupných online databází, prezentující výsledky různých badatelských projektů.

Přednášková a konferenční činnost

Přednášky a konference pořádané ÚDU AV ČR budou nadále patřit ke klíčovým aktivitám při prezentaci vědeckých výsledků probíhajícího výzkumu. ÚDU AV ČR počítá s pokračováním pravidelných přednáškových cyklů: Collegium historiae artium, Středověk v pohybu a Dialogo della Musica, a to znovu s aktivním zapojením zahraničních badatelů/ek. ÚDU AV ČR bude organizovat a spolupořádat mezinárodní i domácí konference a workshopy, a to jak jednorázového charakteru, tak pravidelně probíhající akce (zasedání k problematice sepulkrálních památek, plzeňská sympozia k problematice 19. století, konference k vídeňské škole dějin umění). V rámci finančních možností bude ÚDU AV ČR podporovat vystoupení jeho pracovníků/nic na domácích i zahraničních konferencích.

Vzdělávání a spolupráce s VŠ

Podíl ÚDU AV ČR na vysokoškolském vzdělávání je klíčový. Ústav se podílí na dvou společných doktorských studijních programech, zaměřených na teorii a dějiny výtvarného

umění (s Ústavem pro dějiny umění FF UK v Praze a Katedrou dějin umění FF UP v Olomouci). ÚDU AV ČR bude usilovat o rozšíření tohoto typu spolupráce. Kromě toho se budou badatelé/ky nadále zapojovat do vzdělávacích aktivit formou pravidelných přednášek a vedení prací v bakalářských, magisterských a doktorských studijních programech na různých univerzitách.

ÚDU AV ČR se bude ve spolupráci s Uměleckohistorickou společností podílet na administraci a udílení stipendia Dr. Alfreda Badera, určeného studujícím doktorských studijních programů (díky velkorysé podpoře Bader Philanthropies, Inc.). Bude rovněž usilovat o získávání úspěšných a kvalitních postdoktorandů/dek v programu podpory perspektivních lidských zdrojů na pracovištích AV ČR a pokračovat v aktivitách v rámci Otevřené vědy a v organizování dobrovolnických stáží pro studenty/ky dějin umění.

Popularizace a vztah k veřejnosti

Popularizaci vědecké práce a nutnost účinné formy prezentace výsledků širší veřejnosti považujeme za důležité. Je proto nutné udržet pozici PR a úzce spolupracovat s Divizí vnějších vztahů SSČ AV ČR a odborem mediální komunikace Kanceláře AV ČR. Ústav se bude nadále zapojovat do pravidelných akcí Veletrh vědy, Týden vědy, Svět knihy, Art Book Fair apod. Pro popularizaci výsledků budou využívány webové stránky, facebook, instagram, Window Gallery a přednášky pro širší veřejnost.

Finanční zdroje a jejich použití

Hlavním zdrojem finančních prostředků ÚDU AV ČR bude institucionální podpora od zřizovatele. Důležitou složkou budou stejně jako v minulosti účelové prostředky. Z toho důvodu je nutné nadále motivovat pracovníky/ce k podávání přihlášek do grantových soutěží, a to jak od českých (GA ČR, MK ČR, TA ČR), tak zahraničních poskytovatelů (ERC, Getty Trust, George Soros's foundations, the Mellon Foundation, I Tatti – The Harvard University Center for Italian Renaissance Studies, the Warburg Institute, the Lund Centre for the History of Knowledge, the Botstiber Institute ad.).

Méně významnými zdroji financování ÚDU AV ČR zůstanou vlastní příjmy z prodeje publikací a z poskytování služeb (reprodukční fotografie ad.), případně dary a sponzorské dotace. V případě krizové ekonomické situace, která může vlivem vnějších okolností nastat, by měla finanční politika ÚDU AV ČR vést minimálně k zajištění prioritních badatelských a publikačních projektů, provozu knihoven a dalších servisně-badatelských pracovišť.

Personální politika a mzdy

Personální politika je budována v souladu se střednědobými a dlouhodobými úkoly ústavu, které vyžadují konkrétní specialisty/ky. ÚDU AV ČR se řídí obecnými pravidly, zakotvenými v Evropské chartě pro výzkumné pracovníky, Kodexem chování pro přijímání nových pracovníků a Stanovami a Karierním řádem AV ČR. Ústav zajišťuje, aby nedocházelo k diskriminaci pracovníků/nic na základě pohlaví, věku, etnického, národního nebo sociálního původu, náboženství nebo víry, sexuální orientace, jazyka, zdravotního postižení, politických názorů, sociálních a ekonomických podmínek. Ústav usiluje o genderovou vyváženost na všech zaměstnaneckých pozicích. K tomu napomáhá vypracovaný plán genderové rovnosti na léta 2023–2027, který ústav bude průběžně naplňovat. ÚDU AV ČR se rovněž stará o ochranu práv duševního vlastnictví, které vzniká na pracovišti.

Z hlediska mezd je cílem jejich navýšování tak, aby ústav ve střednědobém výhledu dosáhl akademického průměru. Úspěšnost této strategie bude přirozeně závislá na situaci státního rozpočtu a výši prostředků, určených pro rozpočtovou kapitolu AV ČR a rozpočtové kapitoly poskytovatelů grantů.

Prostorové zázemí

ÚDU AV ČR je třetinovým spoluvlastníkem objektu Husova – Jilská. Část tohoto objektu, kterou ÚDU AV ČR používá, v současnosti kapacitně nevyhovuje potřebám instituce, což se mimo jiné odráží v tom, že Muzikologická knihovna a oddělení muzikologie jsou umístěny v pronajatých prostorách Etnologického ústavu AV ČR. Prostorové limity nejvíce omezují provoz oddělení dokumentace se sbírkovými a archivními fondy a restaurátorskou dílnou. ÚDU AV ČR má vypracovaný strategický plán, který definuje charakter a velikost prostor, které je nutné získat pro oddělení dokumentace, restaurátorskou dílnu, fototéku a fotoateliér (tyto jednotky musejí být z hlediska funkčnosti a vzájemné součinnosti umístěny dohromady v jedné budově). Ústav bude nadále podnikat ve spolupráci se zřizovatelem kroky, které povedou k získání požadovaných prostor.

Koncepce činnosti Ústavu dějin umění AV ČR, v. v. i., na léta 2023–2027 byla projednána Radou pracoviště dne 24. 3. 2023 a Mezinárodním poradním sborem 15. 7. 2023.